

**Konferencë për shtyp
e Guvernatorit të Bankës së Shqipërisë
Z.Shkëlqim Cani**

**"Banka e Shqipërisë në vitin 2002
dhe pritshmëritë për vitin 2003"**

1. TRANSPARENCA E BANKËS SË SHQIPËRISË

Besoj se ndajmë të njëjtin mendim se arritëm t'ia dalim me sukses një fushate kundër spekulimit me çmimet e fundvitit. Për të qenë të sigurtë, nuk mendonim se që në vitin e parë të eksperimentimit do të ishim të suksesshëm dhe me këtë rast ju falenderoj për kontributin tuaj në mbarëvajtjen e kësaj fushate. Media, ishte ndër partnerët kryesorë për realizimin me sukses të saj. Televizionet dhe gazetat ku ju punoni, ditën të drejtkuptojnë mesazhin e Bankës së Shqipërisë për mosrritjen pa arsye të çmimeve në fund të vitit dhe për më shumë nëpërmjet kronikave, emisioneve televizive, shkrimeve apo intervistave ju ditët ta transmetoni këtë mesazh në mënyrë profesionale te publiku.

Ky është një nga shembujt që më lejon të pohoj se niveli i transparencës i Bankës së Shqipërisë kundrejt mediave dhe publikut është përmirësuar ndjeshëm. Pa dashur të bëjmë krahasime me institucione të tjera vendase, por nën shembullin e bankave qendrore me histori qindravjeçare dhe nën rekomandimet e FMN-së për "Kodin e praktikave të mira për transparencën e politikës monetare", Banka e Shqipërisë ka rritur nga viti në vit nivelin e transparencës. Duke qenë të bindur se vetëm një bankë qendrore transparente është e suksesshme, gjatë vitit 2002 tentuam të rrisim më tej shkallën e bashkëpunimit me mediat, publikimin e raporteve apo të botimeve të Bankës së Shqipërisë, njoftimet e rregullta për mbledhjet e Këshillit Mbikëqyrës dhe takimet me misionet e FMN-së, dhe përgjithësisht, kemi gjetur në media reagimin pozitiv të pritur.

Besoj se e kujtoni që në pranverën e vitit 2002, si pasojë e paqartësive politike që po kalonte vendi, por edhe për shkak të disa spekulimeve u trondit besimi i publikut te sistemi bankar. Media, falë edhe reagimeve të njëpasnjëshme të Bankës së Shqipërisë, institucioneve financiare ndërkombëtare dhe deri ish-ambasadorit amerikan në Tiranë, nga "përhapëse" e panikut, e në disa raste, u shndërrua në partnere e Bankës së Shqipërisë, në shpjegimin e projektligjit "Për sigurimin e depozitave" dhe rikthimin e likuiditeteve në sistem. Në këtë mënyrë, arritëm të përballojmë edhe një sfidë të vështirë jo vetëm për bankën qendrore dhe bankat e nivelit të dytë, por për gjithë ekonominë vendase.

Duke neglizhuar ndonjë keqinterpretim apo "keqpërdorim" të mediave, si pasojë e mungesës së informacionit të duhur, besoj se në përgjithësi raportet bankë qendrore-media, për vitin që kaloi mund të vlerësohen pozitive.

Synimi ynë, sa i përket vitit 2003 është të përmirësojmë në mënyrë cilësore dhe sasiore këtë raport duke tentuar notat maksimale të vlerësimit të transparencës së bankës qendrore. Guvernatori dhe Banka e Shqipërisë premtojnë të jenë më shumë të pranishëm në media nëpërmjet konferencave të shtypit, intervistave, publikimeve, fjalimeve, shkrimeve dhe debatit të hapur, për të dhënë mesazhe të qarta, të thjeshta dhe të kuptueshme për publikun, lidhur me arritjen dhe ruajtjen e stabilitetit të çmimeve, me zhvillimin dhe funksionimin normal të tregut të brendshëm bankar, me hartimin, miratimin dhe zbatimin e politikës monetare, të regjimit të këmbimit valutor, të licencimit ose të revokimit të licensës së bankave për të konsoliduar sistemin bankar.

Për të arritur këtë dhe sigurisht për të krijuar mundësinë e mirëkuptimit të informacioneve dhe të botimeve tona, gjatë vitit në vazhdim do të keni mundësinë e trajnimeve në Bankën e Shqipërisë. Tema të rëndësishme si koncepti i inflacionit dhe i politikës monetare, mbikëqyrja bankare, bonot e thesarit dhe ankandet e obligacioneve qeveritare, rezervat valutore të Bankës së Shqipërisë dhe financimi i deficitit buxhetor etj., do të jenë në qendër të këtyre trajnimeve që do të zhvillojmë.

2. EKONOMIA SHQIPTARE GJATË VITIT 2002

Të dhënat për sektorin real të ekonomisë, megjithëse nuk mbulojnë plotësisht vitin që sapo mbyllëm, japin disa tendenca dhe informacione mbi të cilat mund të gjykohet, se rritja e ekonomisë shqiptare pritet të jetë brenda objektivit të rishikuar për të (4.5 - 5 për qind). Ecuria e disa sektorëve të ekonomisë gjatë vitit 2002, ka ardhur duke u përmirësuar. Nga njëri tremujor në tjetrin ajo ka shënuar nivele rigjallërimi të aktivitetit ekonomik. Megjithatë, krahasuar me një vit më parë, ritmet e rritjes janë disi më të ulëta.

Informacioni statistikor, deri në fund të nëntëmujorit të vitit 2002 tregon se:

- rritja ekonomike është mbështetur nga gjallërimi i sektorit privat ndërkohë që ai publik tkurret vazhdimisht;
- rritja ekonomike mbështetet në rritjen e degës së bujqësisë, e cila vazhdon të japë kontribut kryesor, ndonëse pesha e saj ka ardhur në rënie.

Prodhimi agroindustrial është rritur me 2.6 për qind krahasuar me një vit më parë;

- rritja ekonomike po mbështetet nga një sektor ndërtimi që shfaq ritme rritjeje jo aq të larta sa në dekadën e fundit;

- rritja ekonomike ende përballet me problemin e furnizimit me energji elektrike. Prodhimi i vendit është reduktuar dhe importet janë rritur me 78 për qind. Megjithë, situatën më të përmirësuar se një vit më parë, është ende shpejt të themi se janë tejkaluar problemet me energjinë elektrike. Këtë konkluzion e përforcon edhe rishfaqja e ndërprerjeve të zgjatura në muajin dhjetor, sidomos në disa zona të vendit edhe për shkak të difekteve të rënda në rrjet;

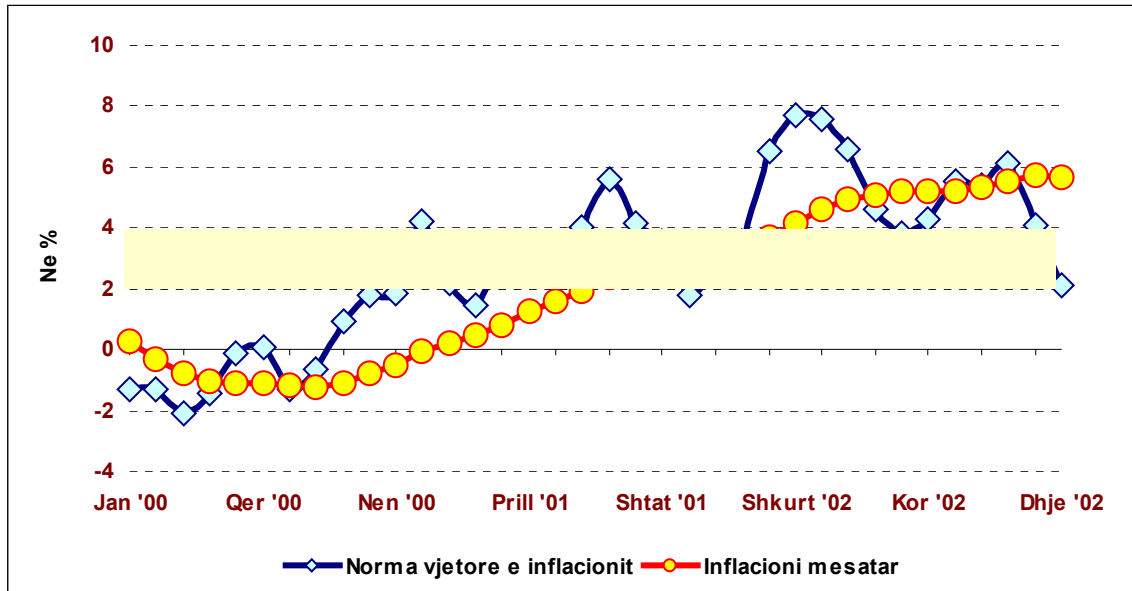
- rritja ekonomike është shoqëruar nga një nivel më i ulët investimesh publike. Konkretisht, për periudhën janar-tetor 2002, janë kryer rreth 17 për qind më pak shpenzime kapitale sesa e njëjta periudhë e një viti më parë. Në degën e transportit investimet e bëra deri në fund të nëntëmujorit rezultuan rreth 39 për qind më të ulëta sesa niveli i tyre për të njëjtën periudhë të vitit të kaluar.

3. ZHVILLMET NË ÇMIMET E KONSUMIT GJATË VITIT 2002

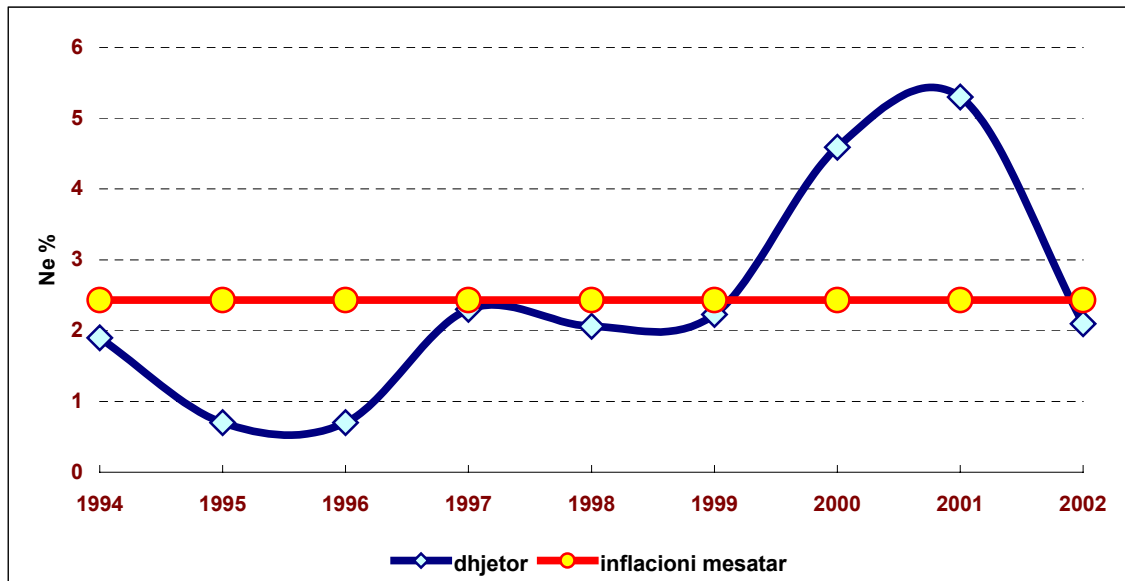
Viti 2002, u mbyll me një normë vjetore për inflacionin 2.1 për qind, duke regjistruar një vlerë brenda intervalit objektiv, të dëshiruar, të Bankës së Shqipërisë për këtë tregues. Megjithëse Banka e Shqipërisë siguroi përmbushjen e objektivit, inflacioni mesatar për gjithë vitin 2002 shënoi 5.4 për qind, pra shifër më të lartë se të dy viteve të fundit.

Norma mujore e inflacionit për muajin dhjetor 2002, shënoi rritjen prej 3.2 për qind dhe ashtu siç pritej, ajo verifikoi zhvillimin sezonal të fundvitit për këtë tregues në Shqipëri. Megjithatë, dhjetori i këtij viti u karakterizua nga normë mujore më e ulët se dy vitet e fundit (2000-2001) duke e sjellë atë pranë mesatares historike prej 2.43 për qind.

Grafik 1: Norma vjetore e inflacionit janar 2000 – dhjetor 2002.

Grafik 2: Norma mujore e inflacionit në muajin dhjetor dhe mesatarja historike (në %).

3.1. FAKTORË QË NDIKUAN NË MËNYRË TË PËRKOSSHME

Veçoritë e sjelljes së inflacionit gjatë vitit 2002 lidhen me disa ngjarje që gjeneruan faktorë, të cilët vepruan për herë të parë dhe në mënyrë të përkohshme tek niveli i çmimeve. Megjithëse, ato janë trajtuar në mënyrë të hollësishme në materialet e ndryshme të Bankës së Shqipërisë, si edhe në takimet e tjera që unë kam patur me median, do të doja t'i evidentoja shumë shkurt disa prej tyre:

- viti 2002, shënoi një ngjarje të re në historinë e matjes së IÇK-së, që lidhet me **prezantimin e shportës së rishikuar**. Ajo u pasurua me 41 artikuj të rinj, duke reflektuar një strukturë të ndryshuar të konsumit mesatar të familjeve shqiptare. Gjykohet se informacioni për inflacionin, i matur mbi shportën e re, është më realist. Efekti statistikor i përfshirjes së artikujve të rinj në shportë, vlerësohet të ketë ndikuar në kahun rritës të tij;

- Banka e Shqipërisë ka vlerësuar se **faktori sezonal** që historikisht ndikon në kahun rënës të inflacionit gjatë periudhës së verës, në vitin e kaluar (2002), u zhvendos **rreth një muaj më përpara në kohë**. Rënia mujore e çmimeve filloi që në muajin prill, duke arritur pikun në muajin maj dhe vazhdoi deri në korrik. Historikisht, seria e inflacionit këtë fenomen e ka njohur në periudhën qershor-gusht;

- inflacioni i vitit që sapo mbyllëm, **vijoi të reflektojë rritjen e çmimit të energjisë elektrike, të aplikuar në dhjetor 2001**, në mënyrë të drejtpërdrejtë në sektorin e mallrave të patregtueshëm. Sipas vlerësimeve, kjo rritje është transmetuar gradualisht dhe tërthorazi edhe në sektorin e mallrave të tregtueshëm, pothuajse gjatë gjithë tremujorit të parë të vitit 2002;

- **vështirësitë që kaloi sistemi bankar, në periudhën prill – maj, lanë gjurmë edhe tek inflacioni**, i cili vuajti pasojat e tyre deri në fund të muajit nëntor 2002. Megjithatë, administrimi i mirë i situatës dhe vendimmarrja e drejtë në drejtim të politikës monetare, zbuti ndjeshëm, efektet negative të tërheqjes së përqendruar të depozitave tek inflacioni;

- **moti i ftohtë i fillimvitit si edhe përmbytjet e muajit shtator** ndikuan në rritjen e çmimeve të transportit dhe të produkteve ushqimore.

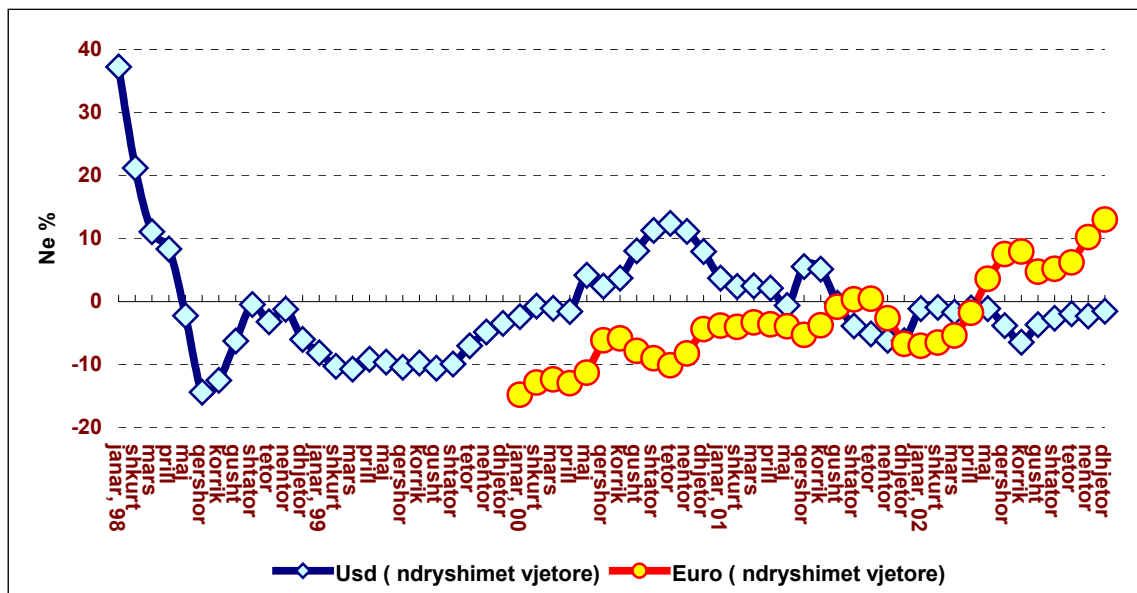
3.2. FAKTORË QË NDIKOJNË NË MËNYRË TË QËNDRUESHME

Inflacioni u ndikua nga faktorë që luajtën rol pothuaj të përhershëm në shifrat e larta të tij, për vitin që sapo mbyllëm:

- **situata energjitike e pastabilizuar dhe pritjet për acarimin e saj**, konsiderohen si faktorë që kanë mbajtur nën tension të vazhdueshëm ecurinë e çmimeve të konsumit, në drejtimin rritës, sidomos në sektorin e shërbimeve edhe gjatë vitit 2002;

- **ecuria e kursit të këmbimit** megjithëse nuk mund të quhet kërcënuese për inflacionin, paraqiti disa paqartësi në tremujorin e parë të vitit si rezultat i prezantimit të euros fizike. Ndërkohë që nënçmimi më i lartë i lekut ndaj dy monedhave në muajin maj, që vlerësohet të jetë shkaktuar kryesisht, nga momenti i vështirë nëpër të cilin po kalonte sistemi bankar, ndikoi në kahun rritës të inflacionit, deri në muajin korrik 2002. Pikërisht në këtë muaj, euro u barazua për herë të parë me dollarin amerikan. Periudha deri në fund të vitit, u karakterizua nga një sjellje pothuaj simetrike e kursit të këmbimit të të dyja monedhave, duke evidentuar në terma mesatarë vjetorë, një mbiçmim të dukshëm të euros në fund të vitit 10.2 pikë përqindjeje dhe një nënçmim të dollarit ndaj monedhës vendase 2.3 pikë përqindjeje. Megjithatë, vlerësohet se sjellja e kursit të këmbimit gjatë gjysmës së dytë të vitit 2002, të paktën nuk ndikoi dukshëm në shtimin e presioneve inflacioniste;

Grafik 3: Ndryshimet vjetore të kursit të këmbimit lek/usd dhe lek/euro.

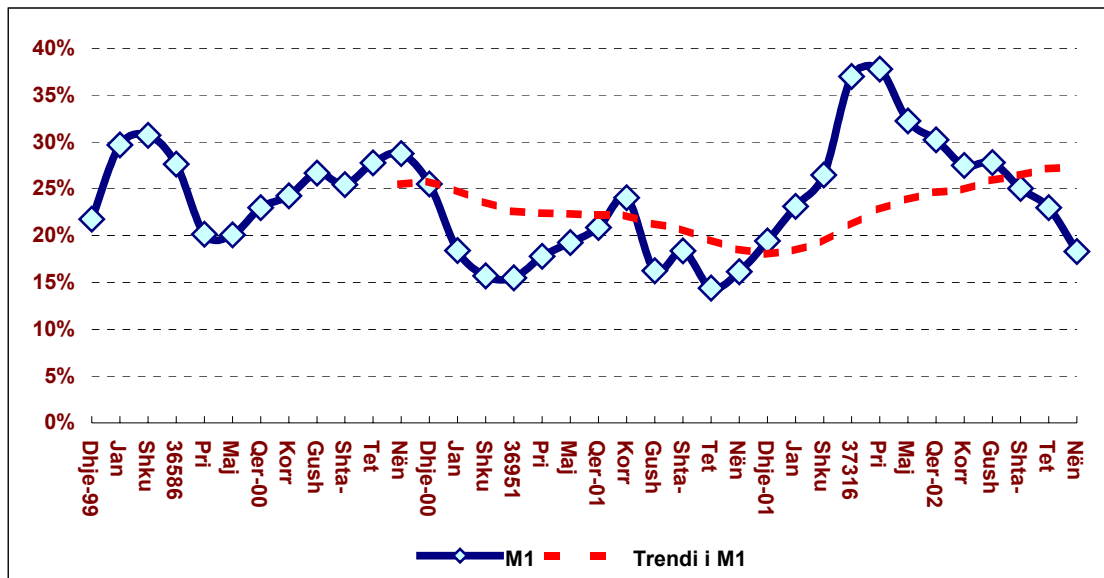
- **inflacioni i importuar** ka ushtruar ndikim në rritje. Inflacioni në vendet e eurozonës, vazhdoi të jetë më i lartë sesa parashikimi prej 2 për qind në nivel vjetor. Kjo ndikoi në rritjen e çmimeve të mallrave të importuar, në mënyrë të veçantë në muajt nëntor dhe dhjetor kur importet, historikisht, arrijnë nivelet më të larta për gjithë vitin;
- efekt negativ në rritjen e inflacionit ka patur edhe **zhurma për rritjen e çmimeve të referencës** nëpër dogana, të cilat në njëfarë mase mund të kenë dëmtuar ndikimin e pritshëm të fushatës për frenimin e faktorëve spekulativë në treg, në fund të vitit.

3.3. FAKTORË QË KANË NDIKUAR NË ZBUTJEN E PRESIONEVE INFLACIONISTE

Krahas pranisë së faktorëve të mësipërm, me efekt të përkohshëm apo të përhershëm në rritjen e presioneve inflacioniste në ekonomi, në vitin 2002 nuk munguan edhe ata që favorizuan zhvillime pozitive në ecurinë e çmimeve të konsumit, sidomos për fundvitin. Ndër ta më të rëndësishmit përmenden:

- **normalizimi i treguesve monetarë** që ndikoi në përcaktimin e tendencës rënëse të inflacionit vjetor gjatë muajve të fundit të vitit 2002. Duke filluar nga muaji gusht, agregati monetar M1, në terma realë, rezultoi poshtë mesatares historike, ndërkohë që edhe raporti i parasë jashtë bankave ndaj ofertës monetare ka njohur të njëjtin zhvillim për periudhën tetor – nëntor 2002. Megjithatë, ekuilibri i këtij raporti është ndikuar në kahun rritës nga zhvillimet monetare të këtij viti dhe raporti i parasë jashtë bankave ndaj M3 është ende mbi nivelet e vitit të shkuar. Vlera e raportit në fund të muajit nëntor, 30.7 për qind, është më e ulët se parashikimi për fundin e vitit, 31 për qind. Kjo tregon se hapësira për rritje të depozitave e mbështetur nga kthimi i parasë në sistem është zvogëluar. Rritja e depozitave në lekë në periudhën në vazhdim do të bazohet më shumë në krijimin e mjeteve monetare si pasojë e kërkesës së ekonomisë dhe e kredisë për qeverinë.

Grafik 4: Ecuria e likuiditetit në ekonomi; norma vjetore e ndryshimit të M1 real.

Kthimi i parësë kontribuoi në rritjen e depozitave në lekë në banka dhe në përmirësimin e gjendjes së likuiditetit të tyre. Ai ka mundur një rritje të ndjeshme të kreditimit të ekonomisë në lekë gjatë muajit nëntor, plotësimin e nevojave të qeverisë për financim nga sistemi bankar dhe uljen e huamarrjes nga Banka e Shqipërisë.

Të dhënat operative të muajit dhjetor tregojnë për një rritje të parësë jashtë bankave dhe për një rritje më të vogël të depozitave në lekë krahasuar me nëntorin. Paraja jashtë bankave ka shënuar rritje në muajin dhjetor, nga shtimi i shpenzimeve konsumatore dhe i atyre të qeverisë në këtë periudhë. Në mbështetje të kësaj mund të përmendim faktin se rritja e parësë jashtë bankave është verifikuar tërësisht në gjysmën e dytë të muajit. Sidoqoftë, rritja e parësë jashtë bankave në këtë muaj ishte më e vogël se gjatë dhjetorëve të shkuar;

- **rritja e normave të interesit nga Banka e Shqipërisë** në muajt mars dhe prill të vitit 2002 ka ndihmuar në zbutjen e presioneve inflacioniste;
- **situata relativisht e qëndrueshme politike** sidomos në gjysmën e dytë të vitit 2002, gjithashtu ka ndihmuar në mbajtjen e një inflacioni të ulët;
- **shpenzimet buxhetore** janë mbajtur nën kontroll edhe gjatë fundit të vitit, ashtu siç ndodhi gjatë gjithë vitit 2002. Ndryshimi i tyre nga nëntori në dhjetor nuk ka patur kërcimin e zakonshëm të viteve të kaluara;

- një rol për uljen e inflacionit të muajit dhjetor ka luajtur dhe **fushata e nisur nga Banka e Shqipërisë** për të sensibilizuar konsumatorët dhe tregtarët për rritjen spekulative të çmimeve. Faktori sezonal spekulativ i muajit dhjetor, u zbut, duke u verifikuar vetëm në 90 për qind, të vlerës historike të tij të katër viteve të fundit.

3.4. PRITSHMËRITË PËR VITIN 2003 DHE FAKTORËT

Objektivi i Bankës së Shqipërisë për inflacionin e vitit 2003 mbetet në intervalin 2-4 për qind. Në bazë të parashikimeve të bëra për inflacionin e vitit 2003 mendohet se ky objektivi është i arritshëm. Pritet që inflacioni të pësojë rënie në fillimin e vitit 2003, duke konsideruar faktin se që nga ky vit, **"efekti statistikor" i shportës së re** do të shuhet plotësisht.

Megjithatë, disa nga faktorët e përmendur më sipër që çuan në rritjen e inflacionit të vitit 2002, vlerësohen si ende rrezikues për arritjen e këtij objektivi edhe për vitin 2003.

Ndër ta specifikojmë si më evidentë, megjithëse jo me ndikim të menjëhershëm në tremujorin e parë të vitit:

- rritja e çmimit të naftës dhe e nënprodukteve të saj jo vetëm si rezultat i faktorëve të brendshëm, por edhe si pasojë e zhvillimeve në rajonin e Gjirit Persik dhe në Venezuelë;
- rritja e pritshme e çmimit të energjisë dhe të ujit;
- një acarim i mundshëm i situatës energjitike.

4. ZHVILLIMET MONETARE GJATË VITIT 2002

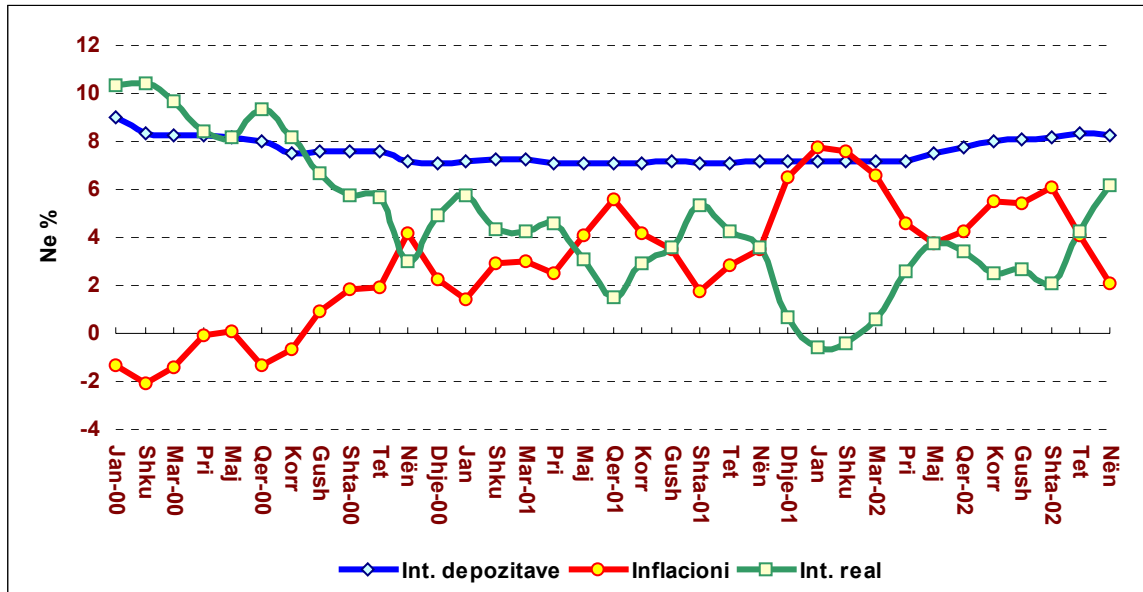
Viti 2002 ishte parashikuar të ishte viti i konsolidimit të stabilitetit në sistemin bankar. Stabiliteti makroekonomik dhe ai financiar do të mundësonte përqendrimin e vëmendjes në kreditimin e ekonomisë dhe rritjen e zgjerimin e gamës së shërbimeve bankare. Në mbështetje të këtyre parashikimeve, oferta monetare ishte parashikuar të rritej me të njëjtin ritëm me PBB-në nominale, në nivelin 11.3 për qind. Rritja ishte parashikuar të ishte e balancuar në rritje të parasë jashtë bankave dhe depozitave, duke garantuar edhe stabilitetin e normave të interesit në tregjet financiare.

Në muajt mars-prill, si pasojë e zhurmës së krijuar për sigurinë e depozitave në sistemin bankar, nga ky sistem u tërhoqën 17.1 miliardë lekë depozita në lekë dhe 6.3 miliardë lekë depozita në valutë. Tërheqja e depozitave bëri që paraja jashtë bankave të rritet me 14.3 për qind ose 16.4 miliardë lekë gjatë këtyre muajve, duke rritur presionet inflacioniste në ekonomi. Si pasojë e këtyre tërheqjeve, sistemi bankar kaloi në mungesë likuiditeti. Nga 1.6 miliardë lekë likuiditet i tepërt në muajin shkurt në një mungesë të vazhdueshme likuiditeti, e cila kulmoi në muajin korrik në nivelin 6.6 miliardë lekë.

Zhvillimet dhe politika monetare gjatë vitit 2002 u kushtëzuan mjaft nga tërheqja e depozitave në muajt mars-prill dhe nga nivelet e larta të inflacionit gjatë pothuaj gjithë vitit 2002.

Këto tërheqje e detyruan Bankën e Shqipërisë të ndërhyjë në stabilizimin e situatës. Duke u nisur nga niveli i lartë i inflacionit dhe rritja e parasë jashtë sistemit bankar, Banka e Shqipërisë kreu dy rritje të shpejta të normës së interesit në muajt mars-prill. Norma e interesit të repove, instrumenti kryesor i përdorur për rifinancimin e sistemit bankar, kaloi në 8.5 për qind. Mungesa e likuiditetit e detyroi Bankën e Shqipërisë të shndërrohet në injektuese likuiditeti në treg dhe ndryshoi kahun e instrumentit kryesor të Bankës së Shqipërisë në repo të anasjellta, për të injektuar likuiditet. Në vijim të masave për normalizimin e situatës, Banka e Shqipërisë mori përsipër të financojë një pjesë të deficitit buxhetor për të lehtësuar problemet e likuiditetit në sistem. Gjithësesi, ky financim mbeti në nivele të ulta, brenda kufirit ligjor të 5 për qind të mesatares së të ardhurave normale buxhetore gjatë tre viteve të fundit.

Muajt në vazhdim treguan për një kthim të ngadaltë të situatës në normalitet. Normat e interesit të depozitave me afat në lekë kanë patur një rritje graduale gjatë vitit. Sistemi bankar reflektoi në mënyrë të kënaqshme rritjen e normës së interesit të Bankës së Shqipërisë. Në veçanti Banka e Kursimeve, si banka më e prekur nga tërheqja e depozitave, i rriti normat e interesit për të gjitha afatet e maturimit të depozitave. Kjo rritje u krye në disa hapa dhe deri në muajin shtator ajo reflektoi tërësisht rritjen e kryer nga Banka e Shqipërisë.

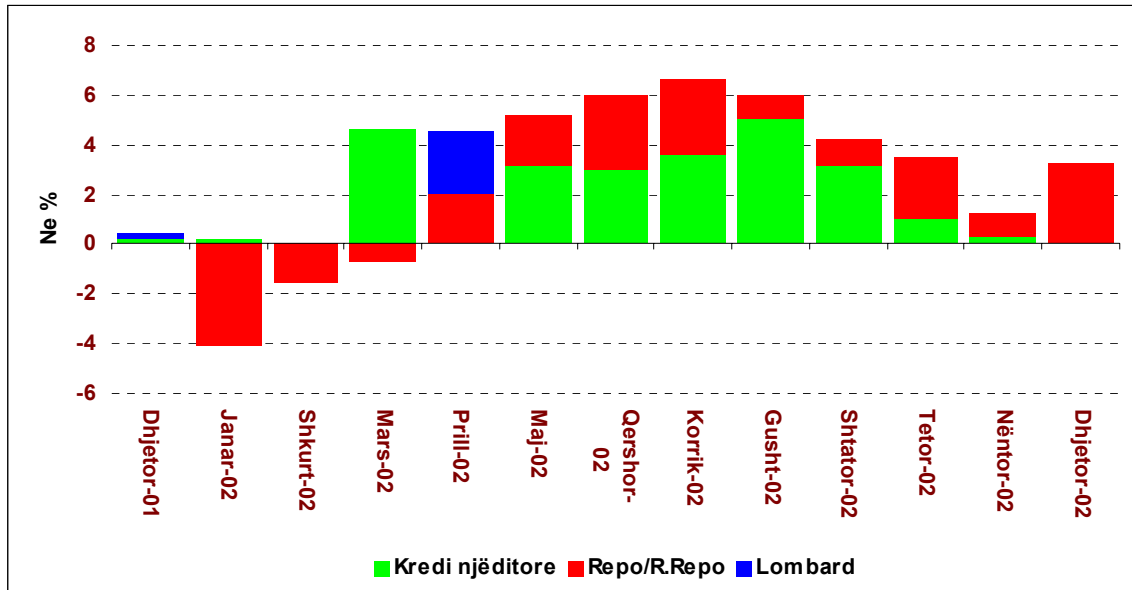

Grafik 5: . Norma e interesit të deponitave me afat në lekë.

Fundi i tremujorit të dytë tregoi shenjat e para të përmirësimit të situatës. Bankat rritën normat e interesit të deponitave në lekë ndërsa deponizat në lekë patën një rritje të ngadaltë. Tendencat e përmirësimit të treguesve monetarë u forcuan gjatë tremujorit të tretë. Kthimi i parasë jashtë bankave në sistem filloi të ndihej në muajin gusht.

Megjithatë, tërheqja e deponitave dhe lëkundja e besimit në sistemin bankar ka ndikuar në uljen e normës së rritjes së ofertës monetare në vazhdim të vitit. Norma e rritjes vjetore të M3 ka qenë vazhdimisht në ulje gjatë vitit 2002. Në fund të muajit nëntor ajo zbriti në 9.9 për qind ndërkohë që në fund të vitit ajo parashikohet të arrijë në 7.0 për qind.

Rritja e deponitave ka mundësuar përmirësimin e gjendjes së likuiditetit të sistemit bankar dhe financimin më të vogël të kësaj mungese nga Banka e Shqipërisë.

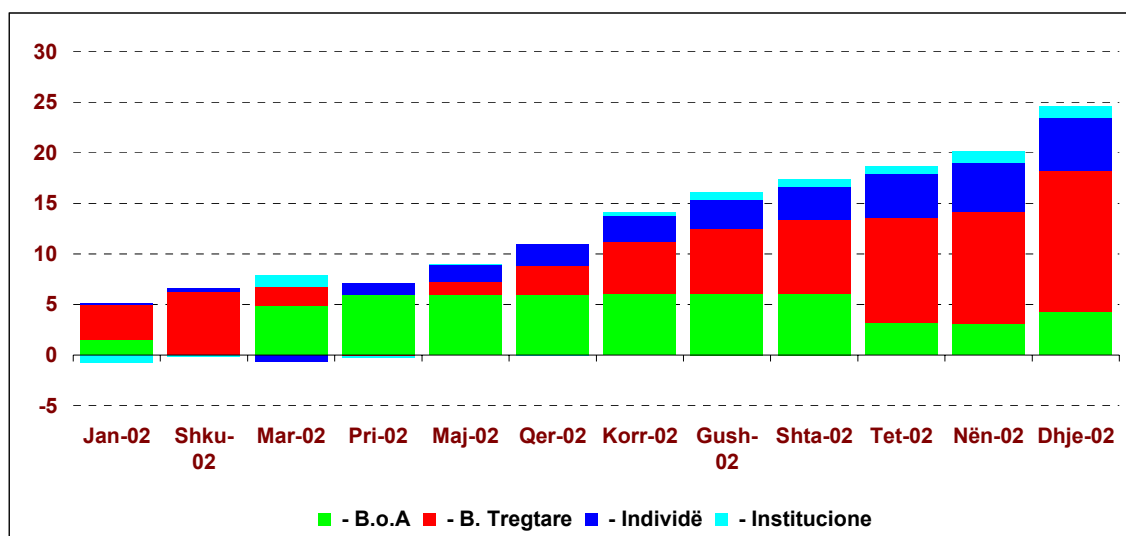

Grafik 6: Ecuria e likuiditetit të sistemit bankar.

Përmirësimi i treguesve të sistemit bankar bëri që Banka e Shqipërisë të kalojë në një politikë monetare neutrale në dy muajt e fundit të vitit. Në muajin dhjetor, Banka e Shqipërisë zbuti më tej politikën monetare, duke ruajtur qëndrimin neutral të saj nëpërmjet disa ndryshimeve në formën e instrumentit kryesor të politikës monetare: tipi i ankandit të instrumentit të repove u ndryshua në ankand me çmim fiks dhe shumë të pakufizuar, duke zbutur kështu koston e financimit të bankave.

Gjatë muajve mars-prill Banka e Shqipërisë ka financuar deficitin buxhetor nëpërmjet kredive direkte në masën 6 miliardë lekë. Pas muajit prill, bankat tregtare kanë mbuluar një pjesë gjithnjë në rritje të financimit të brendshëm të deficitit buxhetor. Përmirësimi i gjendjes së likuiditetit të bankave në muajt vijues e bëri të panevojshëm financimin e mëtejshëm të deficitit nga Banka e Shqipërisë dhe qeveria shleu një pjesë të borxhit të saj në muajin tetor. Financimi i Bankës së Shqipërisë për deficitin buxhetor në vitin 2002 ishte 4.3 miliardë lekë.

Grafik 7. Financimi i brendshëm i deficitit buxhetor.

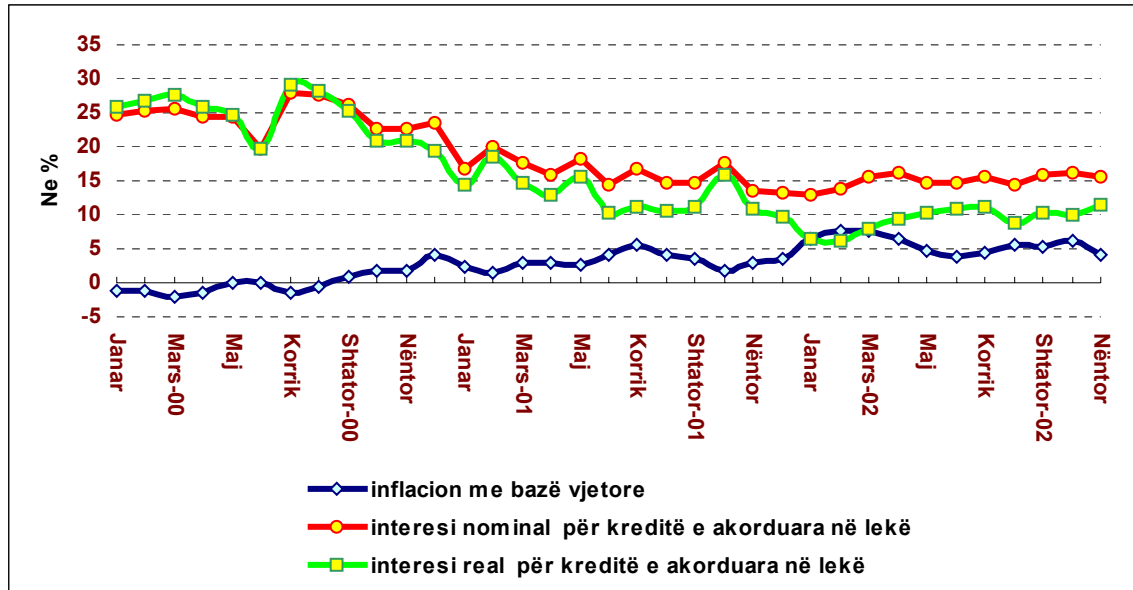
Mungesa e likuiditetit dhe shtrëngimi i politikës monetare nga Banka e Shqipërisë kanë patur kosto edhe për zhvillimet fiskale. Duke filluar nga muaji shkurt, normat e interesit të bonove të thesarit janë rritur për të tre afatet e maturimit.

Megjithë mungesën e likuiditetit bankat kanë qenë aktive në kreditimin e ekonomisë gjatë vitit 2002. Deri në muajin nëntor, kredia për ekonominë është rritur me 9.3 miliardë lekë gjatë vitit 2002 duke kaluar, që në këtë muaj, nivelin vjetor të kreditimit të ekonomisë të parashikuar në programin monetar. Kalimi i gjendjes kritike të likuiditetit ndikoi në rritjen e ritmeve të kreditimit të ekonomisë. Kështu, rritja mujore e tepricës së kredisë gjatë muajve korrik-tetor është 1.6 herë më e lartë se ajo gjatë gjysmës së parë të vitit.

Duke gjykuar nga ecuria historike, mund të themi se mungesa e likuiditetit dhe rritja e normave të interesit në lekë, nuk kanë ndikuar fort negativisht në kreditimin e ekonomisë. Fakti që pjesa më e madhe e kësaj kredie, rreth 75 për qind e saj, jepet në valutë ka bërë që aktiviteti i kreditimit të mos ndikohet shumë nga mungesa e likuiditetit të sistemit. Nga ana tjetër, duhet pranuar se kjo është vetëm një pjesë e së vërtetës. Në mbështetje të kësaj mund të sjell faktin se gjatë dy muajve të fundit për të cilët kemi të dhëna, tetor-nëntor, kredia e re në lekë përbënte 71 për qind të totalit të kredisë së re të akorduar. Kjo tregon se sistemi bankar dhe sektori real janë duke kërkuar gjithnjë e më shumë bashkëpunimin dhe mbështetjen reciproke. Rritja e tepricës së kredisë në lekë gjatë vitit 2001 ishte vetëm 1.5 miliardë lekë ndërkohë që në vitin 2002, deri në muajin nëntor, ajo është në nivelin 2.8 miliardë lekë.

Niveli i lartë i inflacionit gjatë vitit 2002 ka bërë që norma reale e interesit të kredive në lekë të jetë në ulje gjatë vitit 2002, megjithë rritjen e lehtë të normave nominale të interesit. Rënia e normave reale të interesit të kredive në lekë e ka rritur interesin për këto kredi.

Grafik 8: Interesi nominal dhe real për kreditë e akorduara në lekë, në përqindje.

Problem që vazhdon të karakterizojë strukturën e kreditimit të ekonomisë shqiptare është karakteri afatshkurtër i saj. Deri në muajin nëntor të vitit 2002 është dhënë kredi e re në masën 54.4 miliardë lekë kundrejt një stoku kredie në nivelin 45.9 miliardë lekë¹. Pjesa e tepcës së kredisë afatshkurtër në totalin e kredisë shënoi një rënie prej 6 pikë përqindjeje krahasuar me vitin 2002, duke arritur në nivelin 47 për qind në muajin nëntor.

¹ Portofoli i kredisë përfshin dhe tepcën e kredisë të transferuar pranë ATK-së.

5. ADMINISTRIMI I REZERVËS VALUTORE

5.1. ZHVILLIMET NË REZERVËN VALUTORE

Krahasuar me fundin e vitit 2001, në fund të vitit 2002 rezerva valutore rezultonte e rritur në masën 13.8 për qind, për një shumë absolute prej 101.5 milionë dollarësh amerikanë. Në fund të vitit 2002, vlera e rezervës valutore ishte 838.9 milionë dollarë amerikanë.

Faktorët që kanë ndikuar në rritje të rezervës valutore, kapin shifrën 263.1 milionë dollarë amerikanë. Ndër më kryesorët, përmendim: disbursimet në formën e huave (nga Fondi Monetar Ndërkombëtar, Banka Botërore, Komuniteti Europian etj.) për 93.9 milionë dollarë amerikanë (parashikimi 37.6 milionë), efektin e ndryshimit të kursit të këmbimit për një vlerë prej 64.9 milionë dollarësh amerikanë, blerjet e valutës nga bankat e nivelit të dytë kapën shifrën 45.1 milionë dollarë amerikanë, të ardhurat nga interesi i investimit të rezervës valutore, 27.8 milionë dollarë amerikanë etj..

Faktorët që kanë ndikuar në rënie të vlerës së rezervës valutore, kapin shifrën 168.3 milionë dollarë amerikanë, ku ndër më kryesorët veçojmë: pagesat në valutë për shërbimin e borxhit të jashtëm të Ministrisë së Financave dhe Bankës së Shqipërisë, të cilat kapën vlerën 49.1 milionë dollarë amerikanë; transferimet e Ministrisë së Financave nga llogaritë e projekteve në valutë pranë Bankës së Shqipërisë drejt llogarive respektive pranë bankave për 100.9 milionë dollarë amerikanë; shitjet me bankat e nivelit të dytë, 13.8 milionë dollarë amerikanë.

Zhvillimet në disa nga faktorët që kanë ndikuar në rezervën valutore (si të ardhurat nga interesi i investimit dhe efekti i kursit të këmbimit), kanë qenë nën ndikimin e drejtpërdrejtë të zhvillimeve në tregjet ndërkombëtare. Gjatë vitit 2002, vazhdoi situata e vështirë në ekonominë kryesore botërore ku veçojmë atë të Shteteve të Bashkuara të Amerikës. Në një këndvështrim global, ekonomia botërore vijoi të ishte nën ndikimin negativ të pasigurisë gjeopolitike, rënie (ose në rastin më të mirë, ndalim) të rritjes së tregjeve të aksioneve, ruajtje të niveleve të dobëta të investimeve kapitale, rritje të shifrave të papunësisë si dhe rritje e dobët e ekonomisë.

Në këto kushte, ekonominë kryesore botërore vijuan ciklin e uljes së kostos së parasë, të nisur që prej gjysmës së dytë të vitit 2001. Konkretisht, në fund të vitit 2002, pas uljeve të njëpasnjëshme, Rezerva Federale e SHBA e fiksoi normën e interesit *fed funds rate* në 1.25 për qind, ndërkohë që Banka Qendrore Europiane fiksoi normën e interesit të marrëveshjeve të riblerjes në nivelin 2.75 për qind.

Përkeqësimi i pritjeve për të ardhmen, si rezultat edhe i pasigurisë së shtuar ndaj terrorizmit ndërkombëtar, rriti preferencën e investitorëve për emetimet qeveritare, çmimi i të cilave ka njohur rritje të qëndrueshme gjatë gjithë vitit 2002.

5.2. KURSI I KËMBIMIT

Përmbledhtazi, gjatë vitit 2002 kursi i këmbimit të lekut ndaj valutave kryesore ka ndjekur kryesisht prirjet sezonale të ndodhura edhe në vitet e mëparshme, si edhe ecurinë e valutave kryesore në tregun ndërkombëtar të këmbimit.

Situata e vështirë e likuiditetit të sistemit bankar si rezultat i tërheqjes së depozitave (kryesisht në lekë) në pjesën e parë të vitit, shkaktoi një dobësim të njësisë monetare kombëtare në muajt mars, prill dhe maj. Situata e vështirë e likuiditetit, ndodhi në një moment delikat për tregun e këmbimeve valutore. Ky moment u krijua nga një situatë e disbalancuar e kërkesës dhe ofertës për euro, e paralajmëruar disi nga shitjet e forta të njësisë monetare kombëtare përbërëse të saj në periudhën e fundit të vitit 2001 dhe në fillimin e vitit 2002.

Situata politike në vend, zhvillimet në normën e inflacionit si edhe flukset e kundërta me ato të fundit të vitit, nxitën një dobësim të lekut në pjesën e parë të vitit. Gjatë muajit prill dhe fillimit të muajit maj, veprimet e Bankës së Shqipërisë në tregun e brendshëm të këmbimeve valutore mundën të ruanin një dobësim gradual të lekut, por në periudhën e fundit të muajit maj, kufizimet në veprime si rezultat i zhvillimeve të padëshiruara në treguesin e NFA, si edhe forcimi i shpejtë i euros në tregun ndërkombëtar krijuan kushtet për një dobësim të fortë të lekut ndaj saj (3.0 për qind brenda një jave).

Kërkesa për valutë nga sistemi bankar ka qenë e lartë dhe e përqendruar në këtë periudhë. Ky fakt ka krijuar presione, shpesh të konsideruara të ekzagjeruara, në periudha disaditore. Ndërkohë, rëniet e vlerave të valutave në periudhat që pasonin, janë shfrytëzuar për të krijuar pozicione të reja.

Fenomeni i varësisë së lartë të kurseve të këmbimit nga aktiviteti i bankave të nivelit të dytë është një fenomen në rritje në vitet e fundit dhe i mirëpritur, pasi krijon mundësi më të mira për transmetimin e mesazheve të Bankës së Shqipërisë në tregun e këmbimeve valutore. Nga ana tjetër, në këto kushte duke konsideruar domosdoshmërinë e rritjes së përgjegjësisë në sinjalet që Banka e Shqipërisë dëshiron t'i japë operatorëve të tregut të brendshëm të këmbimeve valutore, jemi përpjekur të jemi të saktë në identifikimin e problemit dhe trajtimin e tij, në realizimin e shpejtë të procesit të vendimmarrjes, në

realizimin korrekt të ndërhyrjes. Në çdo rast, kemi synuar arritjen e objektivit me sa më pak veprime si një tregues të eficiencës së ndërhyrjes.

Gjatë vitit 2002, Banka e Shqipërisë ka ndërhyrë² në tregun e brendshëm të këmbimeve valutore, në dy periudha: mars-prill-maj dhe dhjetor. Kahu i ndërhyrjes ka qenë i ndryshëm për të dyja periudhat. Në periudhën e parë janë shitur gjithsej 4.94 milionë dollarë amerikanë, me një nivel mesatar të kursit të këmbimit prej 145.02 lek, si edhe 0.4 milionë euro me një nivel mesatar të kursit të këmbimit prej 131.4 lek. Në muajin dhjetor, janë blerë 1.8 milionë dollarë amerikanë me një nivel mesatar të kursit të këmbimit prej 133.74 lek dhe 0.2 milionë euro me një nivel mesatar të kursit të këmbimit prej 136.2 lek.

Si përfundim, nëse vërejmë ecurinë e kursit të këmbimit të lekut gjatë vitit 2002, dallojmë mbiçmimin e tij me 2.3 për qind ndaj dollarit amerikan dhe nënçmimin me 17.7 për qind ndaj euros. Në fillim të vitit 2002, për të blerë një dollar amerikan dhe një euro duheshin respektivisht, 136.8 dhe 118.5 lekë. Për të bërë të njëjtën gjë në fund të vitit 2002, duheshin 133.8 dhe 140.2 lekë.

5.3. PRITJET PËR VITIN 2003

Edhe gjatë vitit 2003, Banka e Shqipërisë do të monitorojë nga afër zhvillimet në kursin e këmbimit, për të evidentuar në kohë dhe për të shmangur lëvizjet e forta dhe të menjëhershme me elemente spekuluese, duke synuar që ecuria e lekut të mos përbëjë në vetvete një faktor çënues të objektivit kryesor të Bankës së Shqipërisë, ruajtjes së stabilitetit të çmimeve. Në çdo rast të tillë, Banka e Shqipërisë nuk do të hezitojë të ndër marrë veprimet e nevojshme në tregun e brendshëm të këmbimeve valutore apo edhe më gjerë.

Në të njëjtën kohë, Banka e Shqipërisë pret që gjatë vitit 2003, të rritet preferenca e operatorëve të tregut për euron, njësinë monetare të Bashkimit Europian. Ky zhvillim, nuk lidhet vetëm me periudhën pozitive të tregtimit që po përcjell euro aktualisht, por edhe me faktin më të rëndësishëm, të peshës që ka kjo njësi monetare në tregtinë e jashtme të vendit.

Edhe gjatë vitit 2003, Banka e Shqipërisë pret që kursi i këmbimit të lekut në raport me valutat kryesore që tregtohen në tregun e brendshëm, të paraqitet relativisht i qëndrueshëm dhe të luajë një rol nxitës në aktivitetin prodhues dhe tregtar të vendit.

² Në formën e veprimeve të kryera me bankat e nivelit të dytë, në mënyrë aktive ose pasive, sipas vendimit të mbledhjes javore.

6. ZHVILLIMET NË SISTEMIN BANKAR SHQIPTAR

Pjesa e tregut financiar që mbikëqyret nga Banka e Shqipërisë, njohu zhvillime edhe gjatë vitit 2002. Kështu, numrit të bankave që operojnë në vend ju shtua dhe Banka e Kreditit të Shqipërisë³.

Me fillimin e vitit 2003, një bankë me kapital krejtësisht shqiptar, Banka Credins, morri licencën paraprake me vendimin nr. 5 datë 29.1.2003 të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë. Ky ishte një lajm i mirë për Bankën e Shqipërisë dhe për gjithë ekonominë e vendit pasi tregon pjekurinë dhe konsolidimin e biznesit vendas. Që nga momenti i marrjes së licencës paraprake, kjo shoqëri do të fillojë përgatitjet për të filluar aktivitetin. Përsa i përket listës së aksionerëve dhe të administratorëve të bankës, tashmë ua kemi bërë publike në njoftimet për shtyp të Bankës së Shqipërisë.

Shfrytëzoj rastin për të theksuar faktin që licenca që kemi dhënë është paraprake dhe Banka Credins nuk mund të fillojë të mbledhë depozita deri në marrjen e licensës përfundimtare. Brenda vitit "Credins" sh.a duhet të plotësojë të gjitha kërkesat e ligjit "Për sistemin bankar" për marrjen e licencës përfundimtare.

Ndërkohë në vend operojnë edhe pesë institucione financiare jobanka, 109 shoqëri kursim-krediti dhe dy unione të tyre, si dhe 59 zyra të këmbimeve valutore. Bankat kanë zgjeruar rrjetin e aktivitetit të tyre nëpërmjet hapjes së degëve të reja dhe në disa prej tyre vihet re një përpjekje për aplikimin e produkteve të reja. Sipas vlerësimeve të mbikëqyrjes, gjendja e përgjithshme e sistemit bankar paraqitet e kënaqshme, ndërkohë që për problemet kryesore të evidentuara, Banka e Shqipërisë ka bërë edhe rekomandimet përkatëse për çdo bankë në veçanti duke përcaktuar edhe afate konkrete për plotësimin e tyre.

Shtimi i numrit të bankave në sistem, krahas degëve të reja të hapura nga bankat private, favorizoi rritjen e aktivitetit të këtyre të fundit duke i dhënë shtysë dhe konkurrencës. Sistemi bankar shqiptar si pjesa më e rëndësishme në tregun financiar, i mbështetur dhe nga stabiliteti makroekonomik i arritur në vend, prezantoi me sukses qëndrueshmëri dhe stabilitet edhe gjatë këtij viti. Aktiviteti bankar u rrit me 4 për qind krahasuar me fundvitin 2001 dhe aktiviteti e sistemit përbëjnë rreth 50.3 për qind të PPB-së. Kontributin kryesor në këtë rritje vazhdojnë ta japin bankat private dhe ato me kapital të përbashkët (16.3

³ Banka është parashikuar të fillojë punë brenda datës 28 shkurt 2003 dhe kjo e çon në 14 numrin e bankave të sistemit.

për qind), ndonëse peshën kryesore në sistem vazhdon ta ketë Banka e Kursimeve me 54.4 për qind, por me tendencë gjithnjë në rënie⁴.

Struktura e aktiveve të sistemit vazhdon ta prezantojë sistemin të përqendruar më shumë në investimet në bono thesari, vendosje pranë bankave jorezidente dhe më pak në kredidhënie.

Tabelë nr.1 Struktura e zërave kryesorë të bilancit (në %).

Zërat	31/12/2001	30/10/2002
Aktivet		
Bono thesari	51.7	51.9
Vendosje pranë bankave jorezidente	18.8	18.9
Kredidhënia	8.8	10.9
Letrat e tjera me vlerë	3.3	5.1
Pasivet		
Burimet e të tretëve	86.2	84.4
Burimet e përhershme	6.2	6.9
<i>Nga këto: kapitali aksioner</i>	5.9	6.6

Aktiviteti kryesor i bankave – kredidhënia – evidentoi një zgjerim të dukshëm kryesisht në grupin e bankave private e shoqëruar kjo dhe me ruajtjen e niveleve të kënaqshme të cilësisë së portofoleve. Në rritjen e kredidhënies kanë kontribuar disa nga bankat e sistemit⁵, ndërkohë që vlen të thuhet “pothuaj pasivitet” në këtë drejtim, për pjesën tjetër të tij. Evident është fakti i zgjerimit të kredisë së akorduar në lekë, e cila për këtë periudhë prezanton rritje prej 117.4 për qind krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit të kaluar, ndërkohë që rritja e kredisë në valutë evidentohet 61.3 për qind.

Spektori privat vazhdon të jetë më i favorizuari edhe gjatë vitit 2002 në kreditimin nga sistemi bankar, ndonëse me një tendencë në rënie⁶, në favor kjo të

⁴ Në fundvitin 2001 pesha e Bankës së Kursimeve në sistem evidentohet 59.2 për qind; në fundvitin 2000 64.8 për qind ; në fundvitin 1999, 67.5 për qind dhe në fundvitin 1998, 69.3 për qind.

⁵ Kryesisht Banka Alfa, Banka Tregtare e Greqisë, Banka FEFAD, Banka Ndërkombëtare Tregtare, Banka Amerikane e Shqipërisë dhe Banka Tirana.

⁶ **Sistemi bankar** (Treguesi në për qind)

	Dhjetor '01	Mars '02	Qershor '02	Shtator '02	Tetor '02
Kredi dhënë sektorit privat / kredisë gjithsej*	83.0	82.9	83.3	82.1	81.5

* *Teprica e kredisë*

individëve. E njëjta tendencë shfaqet edhe për kredinë afatshkurtër⁷, që flet për rritje të profesionalizmit të bankave në kredidhënien afatgjatë.

Cilësia e portofolit të kredisë vlerësohet e kënaqshme dhe madje në përmirësim. Kreditë me probleme ndaj tepricës së kredisë gjithsej përfaqësojnë vetëm 6.1 për qind në fund të kësaj periudhe dhe rreth 53 për qind e tyre janë të mbuluara me fonde rezervë.

Tabelë 2. Cilësia e portofolit të kredisë.

Treguesi	Sistemi bankar	Bankat private dhe me kapital të përbashkët	Sistemi bankar	Bankat private dhe me kapital të përbashkët
	31/12/2001		30/10/2002	
Teprica e kredisë (në milionë lekë)	28 276.4	27 289.3	36 348.7	35 746.5
Kredi me probleme* (në milionë lekë)	1 959.6	1 887.1	2 221.5	2 124.4
Kredi me probleme ndaj tepricës së kredisë (në për qind)	6.9	6.9	6.1	6.1
Provizjonet e krijuara	863.9	796.8	1 178.9	1 092.7
Provizjone ndaj kredive me probleme (në për qind)	44.1	42.2	53.1	51.4

* nënstandarde+të dyshimta+të humbura.

Burimet nga të tretët (depozitat) evidentojnë rritje të lehtë, prej 1.9 për qind⁸ gjatë kësaj periudhe. Kjo gjen shpjegim në rënien e nivelit të depozitave të Bankës së Kursimeve prej 7.3 për qind, krahasuar me fundvitin 2001, ndërkohë që grupi i bankave private dhe me kapital të përbashkët evidenton rritje të depozitave prej 18 për qind. Rënia e depozitave të Bankës së Kursimeve evidentohet vetëm në muajt mars dhe prill⁹, ndërsa në muajt në vazhdim ata u rritën. Megjithatë, kjo rritje nuk ka mundur të tejkalojë rënien e dy muajve të mëparshëm.

Sipas kontributit të sektorëve, individët prezantojnë peshën kryesore në totalin e depozitave të sistemit prej 84.2 për qind dhe me tendencë në rritje. E, ndërsa struktura e depozitave sipas monedhës shfaq ndryshime të lehta krahasuar me

⁷ **Sistemi bankar** (Treguesi në për qind).

	Dhjetor'01	Mars' 02	Qershor '02	Shtator '02	Tetor '02
Kredi afatshkurtër ndaj kredisë gjithsej*	55.1	52.9	52.2	49.8	48.1

*Teprica e kredisë

⁸ Krahasuar me fundvitin 2001.

⁹ Gjatë këtyre dy muajve evidentohet tërheqja më e madhe e depozitave kryesisht në Bankën e Kursimeve dhe në Bankën Kombëtare Tregtare, për shkak të keqinterpretimeve të ligjit "Për sigurimin e depozitave" dhe programit të privatizimit të Bankës së Kursimeve, duke dhënë kështu tronditje në likuiditetin e sistemit.

fundvitin 2001, depozitat në total evidentojnë rritje. Në këtë mënyrë, depozitat në lekë janë rritur 1.6 për qind dhe depozitat në valutë janë rritur 2.4 për qind.

Sistemi bankar evidenton rezultat financiar pozitiv prej 3.3 miliardë lekësh në fund të kësaj periudhe. Janë të ardhurat neto nga interesat ato që vazhdojnë të japin kontributin kryesor prej 7.2 miliardë lekësh në këtë rezultat, ndërkohë që është efekti zbritës i shpenzimeve të përgjithshme të veprimtarisë prej 4.3 miliardë lekësh që jep ndikim negativ. Niveli relativisht i konsiderueshëm i shpenzimeve të përgjithshme të veprimtarisë, ndonëse rëndon rezultatin financiar, i shërben zgjerimit të aktivitetit të bankave në formën e degëve dhe të agjencive të reja apo përmirësimit të teknologjisë dhe informacionit, që në perspektivë premtan të ardhura më të larta të bankave të sistemit.

Nën ndikimin e rezultatit financiar pozitiv treguesit e rentabilitetit¹⁰, respektivisht ROA 1.2 për qind dhe ROE 19.6 për qind, vlerësohen në nivele të kënaqshme.

Raporti i mjaftueshmërisë së kapitalit paraqitet në nivele të larta (28.7 për qind), me tendencë në ulje në krahasim me fundvitin 2001 që flet për shtrirje të aktivitetit të bankave në veprimtari më me rrezik. Aktivitetet e sistemit të ponderuara me rrezikun janë rritur për rreth 27.3 për qind në krahasim me fundvitin 2001. Kjo ngjarje konsiderohet pozitive në perspektivën e sistemit, për aq kohë sa ky tregues prezanton nivele të mjaftueshme kapitali dhe e paraqet sistemin të mbrojtur kryesisht nga rreziku i kredisë.

6.1. TENDENCA DHE PERSPEKTIVA TË SISTEMIT GJATË VITIT 2003

- Privatizimi me sukses i Bankës së Kursimeve – bankës së fundit shtetërore në sistem do të rrisë efikasitetin në sistem.
- Përmirësimi i strukturës së investimeve të bankave të sistemit sidomos në aktive më me rrezik kryesisht në kredihënie do të japë kontributin e vet në ekonomi.
- Rritja e të ardhurave të sistemit nga aktivitetet e tjera krahas atyre nga interesat dhe kjo kryesisht nga bankat private do të kontribuojë në zgjerimin e aktivitetit bankar të sistemit në tërësi.
- Lehtësitë për likuiditetin të ofruara me kujdes nga Banka e Shqipërisë do të kufizojnë ekspozimin e bankave të sistemit ndaj rrezikut të likuiditetit.

¹⁰ Treguesit janë llogaritur në bazë vjetore.

- Nivelet e mjaftueshme të kapitalit do të prezantojnë bankat e sistemit të mbrojtura kryesisht nga rreziku i kredisë.
- Një mbikëqyrje bankare më efektive do të vazhdojë të sigurojë një sistem bankar të shëndoshë dhe mbrojtje të depozituesit.